

Ewa Kumik

Wartości niezbędne w kształtowaniu osobowości studenta : przyszłego nauczyciela szkoły muzycznej

Wartości w muzyce 2, 169-180

2009

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Ewa Kumik

Akademia Muzyczna
Łódź

Wartości niezbędne w kształtowaniu osobowości studenta – przyszłego nauczyciela szkoły muzycznej

Wstęp

W wyniku realizowanych reform oświatowych oraz oczekiwań społeczeństwa powoli zmianie ulega tradycyjny obraz nauczyciela. Rozwój gospodarki opartej na wiedzy sprawia, że oświata staje się jednym ze strategicznych sektorów gospodarki. Na nauczycielach spoczywa odpowiedzialność za rozwój społeczeństwa opartego na wiedzy. Zawód nauczyciela kwalifikuje się do grupy zawodów „profesjonalnych” ze wszystkimi tego konsekwencjami dla etycznych standardów pracy.

Zaczyna tworzyć się nowy gatunek kulturowy nauczyciela. Jego rozwój zawodowy jest mniej spontaniczny niż kiedyś, wymagania odnośnie do kompetencji stają się bardziej sprecyzowane, a oczekiwane rezultaty pracy mniej abstrakcyjne niż kiedyś. Wzrasta zapotrzebowanie na nauczyciela intelektualistę, świadomie i profesjonalnie zaangażowanego w działalność edukacyjną szkoły.

Pracując w szkole muzycznej jako nauczyciel i dyrektor, zastanawiałam się często nad postawą niektórych nauczycieli. Ich zachowania niejednokrotnie budziły mój niepokój. Większość z nich to osoby, które ukończyły akademie muzyczne oraz uzyskały odpowiednie kwalifikacje pedagogiczne uprawniające do pracy w szkole. Zaczęłam szukać odpowiedzi na pytania: Co sprawia, że nauczyciel muzyki jest tak mało wrażliwy na sprawy innych ludzi? Dlaczego został nauczycielem muzyki? Dlaczego nie potrafi przeciwstawić się złu, kłamstwu? Dlaczego preferuje tylko negatywny system wartości? Te pytania i wątpliwości w stosunku do nauczycieli szkoły muzycznej, w której praco-

wałam, sprawiły, że zaczęłam bardziej interesować się kształceniem studentów w tym kierunku.

Od października 2007 roku rozpoczęłam zajęcia z pedagogiki ze studentami Akademii Muzycznej im. Grażyny i Kiejstuta Bacewiczów w Łodzi. Zajęcia te odbywają się w ramach Studium Pedagogicznego, które przygotowuje studentów do pracy pedagogicznej. Chcąc właściwie oddziaływać na kształtowanie osobowości studenta — przyszłego nauczyciela szkoły muzycznej, przeprowadziłam badania, aby dowiedzieć się, jakie wartości preferowane są przez studentów I roku w wymienionym studium. Zdobyta dzięki tym badaniom wiedza ma dla mnie duże znaczenie poznawcze. Dzięki niej będę mogła w przyszłości tak planować swój warsztat pracy, aby właściwie oddziaływać na hierarchizację wartości przez młodzież i trafiać w ich rzeczywiste potrzeby. Będąc pedagogiem, nie mogę bowiem zapominać o tym, że: „wiedza o wychowaniu [...] musi opierać się na wiedzy o wartościach”¹.

W niniejszym artykule dokonałam analizy samego pojęcia wartości oraz przedstawiłam, jak wygląda kształcenie przyszłych nauczycieli szkół muzycznych, którzy zdobywają niezbędne kwalifikacje, uczęszczając na zajęcia Studium Pedagogicznego w Akademii Muzycznej w Łodzi. Omówiłam także wartości preferowane przez studentów I roku w studium, a także wartości, jakie są niezbędne dla przyszłego nauczyciela muzyki.

Wartość – analiza pojęcia

W codziennym życiu często używamy słowa „wartość”. Wyraz ten stosujemy zarówno na określenie przedmiotów, ludzi, jak i rzeczy abstrakcyjnych. Zazwyczaj nie zastanawiamy się głębiej nad tym, dlaczego coś jest dla nas wartościowe lub nie. Jedne rzeczy przyjmujemy, inne odrzucamy. Czym jest wobec tego wartość?

Analiza tego pojęcia nie jest prosta ani jednoznaczna. Zagadnienie to można bowiem badać z różnych punktów widzenia oraz uwzględniając różne podejścia naukowe.

Z racji wieloaspektowości tego pojęcia w literaturze spotykamy się z różnorodnością definicji. Ogólnie można przyjąć, że wartości są czymś pierwotnym, niedefiniowalnym. Oznacza się nimi:

- wszystko to, co cenne,
- co jest zgodne z naturą podmiotu działającego i wartościującego,

¹ W. C i c h o ń: *Aksjologiczne podstawy teorii wychowania*. Kraków 1980, s. 6.

- to, czego chcemy, czyli przedmiot naszego aktualnego lub potencjalnego dążenia, inaczej cel naszych pożądań,
- to, co zaspokaja nasze potrzeby i zainteresowania,
- co dostarcza zadowolenia i przyjemności,
- co powinno być i jakie powinno być,
- to, co lepiej, żeby było niż nie było,
- to, co obowiązuje, apeluje do odbiorcy,
- to, co domaga się istnienia lub realizacji².

Wartości są pojęciami abstrakcyjnymi i mówią o tym, co społeczeństwo uważa za dobre, słuszne, pożądane. Stanowią kontekst, w którym są ustanowione i uzasadnione normy społeczne. Stanowią podstawę oceny badań społecznych i dlatego kształtują nasze wybory. Wartości są także obdarzone znacznym ładunkiem emocjonalnym. Oczywiście dana wartość nie zawsze jest jednakowo akceptowana przez całe społeczeństwo. Różne są uwarunkowania tego stanu, jest to najczęściej ustrój państwa, a także cała struktura społeczno-ekonomiczna.

Definiowanie pojęcia wartości jest niezmiernie trudne, wynika to przede wszystkim z jego złożoności. Ogólna definicja wartości brzmi: „wartość — podstawowa kategoria aksjologii, oznaczająca wszystko, co cenne i godne pożądania, co stanowi cel ludzkich dążeń”³.

Próby zdefiniowania tego pojęcia podejmowano zwłaszcza na gruncie filozofii, psychologii, socjologii, antropologii i ekonomii. Wartości stanowią też przedmiot zainteresowania etyki, teologii, estetyki, prawa i pedagogiki. Nie ma jednak zgodności w rozumieniu pojęcia wartości nie tylko w poszczególnych dyscyplinach naukowych, lecz także w obrębie każdej z nich.

Wśród filozofów nie ma zgodności, ponieważ jedni uważają ten termin za pojęcie proste, a inni często zastępują go terminem „dobro”. Podjęcie próby definicji wartości najczęściej wiąże się z przyjęciem określonej teorii wartości. Dodatkową trudnością jest bogaty świat wartości, który stanowi przedmiot refleksji wielu przedstawicieli dyscyplin nie tylko filozoficznych, w odniesieniu do szczegółowych wartości. Wartość oznacza to, co jest cenne, godne pożądania i co stanowi przedmiot szczególnej troski oraz cel ludzkich dążeń, a także kryterium postępowania człowieka. Pojęcie wartości bywa odnoszone do osób, rzeczy, sytuacji, zjawisk, idei oraz do ich określonych wiadomości⁴.

W znaczeniu psychologicznym wartość pojmowana jest głównie jako zainteresowanie, jakim obdarza się jakiś przedmiot, lub jako szacunek, jakim się darzy jakąś osobę. Wartość w takim rozumieniu stanowi również podstawę wy-

² C. Wiśniewski: *Wartości a wychowanie*. „Problemy Opiekuńczo-Wychowawcze” 1999, nr 1, s. 6.

³ U. Schrade: *Etyka — główne systemy*. Warszawa 1992, s. 50.

⁴ K. Chałas: *Wychowanie ku wartościom. Elementy teorii i praktyki*. T. 1: *Godność, wolność, odpowiedzialność, tolerancja*. Lublin—Kielce 2003, s. 17—18.

boru dążeń ludzkich, a tym samym istotny czynnik regulacji zachowań człowieka⁵.

„W aspekcie socjologicznym wartości określa się jako: przedmioty i przekonania o nienormatywnym charakterze, determinujące względnie podobne przeżycia psychiczne i działania jednostek, rozpowszechniane w grupie społecznej przekonanie określające godne pożądaną sądy i zachowania jej członków, przekonania jednostek lub grup społecznych określające godne cechy pożądaną, cechy poszczególnych grup społecznych lub całego społeczeństwa”⁶.

W ekonomii natomiast mówi się o wartościach w odniesieniu do czystego zysku w wyniku wymiany danej rzeczy. Dlatego wartość oznacza tu zwykle konkretną korzyść.

W pedagogice przez wartość rozumie się wszystko to, co jest ważne i cenne dla jednostki i całego społeczeństwa oraz jest godne pożądaną, co łączy się z pozytywnymi odczuciami i stanowi jednocześnie cel dążeń ludzkich. Uchodzi ona także za określony miernik oceny interesujących nas osób, rzeczy, zjawisk lub norm. Stanowi często podstawę lub istotny punkt odniesienia w uznaniu czegoś za dobre i złe. Utożsamiana jest również nie tyle z określonym kryterium oceny rozstrzygającym o tym, czy coś jest wartościowe lub pozostaje z nim w sprzeczności, ile z samym „dobrem”, czyli pojęcie wartości identyfikuje się z przedmiotem oceny uznawanym za dobro w samym sobie⁷.

Należy pamiętać, że **wartości są nierozzerwalnie związane z kulturą, mają kulturowy charakter.** Człowiek poprzez swoje wybory urzeczywistniane w działaniach buduje kulturę. Wartości te pomagają członkom społeczeństwa dokonywać wyborów, ukierunkowują i wskazują cele oraz środki działania, a także wzmacniają samo działanie w ramach tej dziedziny kulturowej⁸.

Wartości mają egzystencjalny charakter, ponieważ odgrywają istotną rolę w życiu człowieka. Decydują one o kształcie i jakości naszej egzystencji, o stylu życia stanowiącym wskaźnik jakości człowieczeństwa. Słuszność ma Janusz Homplewicz, mówiąc: „Wartością jest wszystko to, co dla człowieka przedstawia się jako cenne, w co chce angażować swoje wysiłki i wolę. To dążenie ku wartościom kształtuje człowieka, jest też w stanie przesądzić o jego wewnętrznym rozwoju, o jego przeżyciach, działaniach i całej postawie życiowej”⁹.

Z wartościami były i są związane niemal wszystkie przeżycia człowieka, który akceptuje jakieś dobra, dążąc do nich, bądź je odrzucając. Dla jednych ludzi wartości to rzeczy i ich właściwości, wytwory człowieka, dla innych zaś — idee czy wiedza o nich.

⁵ M. Łobocki: *Wychowanie moralne w zarysie*. Kraków 2002, s. 72.

⁶ S.C. Michałowski, K. Denek i in.: *Dziecko w świecie wartości*. Cz. 1: *Aksjologiczne barwy dziecięcego świata*. Kraków 2003, s. 23.

⁷ M. Łobocki: *Wychowanie moralne w zarysie...*, s. 72.

⁸ K. Chałas: *Wychowanie ku wartościom...*, s. 22.

⁹ J. Homplewicz: *Etyka pedagogiczna*. Rzeszów 1996, s. 142.

Kształcenie nauczycieli szkół muzycznych

Obecnie działa w Polsce około 300 szkół muzycznych. Są to ogólnokształcące szkoły muzyczne, jak również szkoły muzyczne popołudniowe I i II stopnia, tzn. uczniowie tych szkół są jednocześnie uczniami innych szkół ogólnokształcących. W szkołach tych odbywają się zajęcia indywidualne — głównie z instrumentu oraz zajęcia grupowe.

Kształcenie nauczycieli szkół muzycznych odbywa się w akademiach muzycznych. Absolwenci tych uczelni, decydując się na pracę nauczyciela, otrzymują właściwe przygotowanie muzyczne oraz wykształcenie pedagogiczne. Opanowanie wiedzy i umiejętności praktycznych w zakresie muzyki wymaga od przyszłego nauczyciela wielu lat pracy.

Kwalifikacje wymagane od nauczycieli szkół muzycznych określa *Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 06 lutego 2002 roku w sprawie kwalifikacji wymaganych od nauczycieli szkół artystycznych i placówek kształcenia artystycznego* (Dz.U. z dnia 21 lutego 2002 r., Nr 14, poz. 136). W § 2 rozporządzenia określono m.in., że kwalifikacje do nauczania w szkołach muzycznych posiadają osoby legitymujące się dyplomem ukończenia studiów magisterskich w wyższej szkole muzycznej lub innej na kierunku (specjalności) zgodnym z nauczaniem przedmiotem lub rodzajem prowadzonych zajęć oraz przygotowaniem pedagogicznym. W § 9 rozporządzenia czytamy, że przygotowanie pedagogiczne posiada osoba, która nabyła wiedzę i umiejętności z zakresu psychologii, pedagogiki i dydaktyki szczegółowej w powiązaniu ze specjalnością kształcenia i praktyką pedagogiczną, potwierdzone dokumentem:

- ukończenia studiów magisterskich na kierunku (specjalności) przygotowującym do nauczania w szkołach artystycznych, jeżeli program studiów obejmował przygotowanie pedagogiczne, lub
- ukończenia studium pedagogicznego w wyższej szkole artystycznej, lub
- ukończenia kursu kwalifikacyjnego prowadzonego przez wyższą szkołę artystyczną¹⁰.

Kształcenie przyszłych nauczycieli szkół muzycznych w naszym kraju przedstawię na przykładzie Akademii Muzycznej im. Grażyny i Kiejstuta Bacewiczów w Łodzi. Specyfika tych szkół wymaga od uczelni specjalnego przygotowania studenta do przyszłej pracy pedagogicznej. Z pewnością innego niż do pozostałych szkół w naszym systemie oświaty.

Minimalny zakres treści kształcenia nauczycieli wyznaczają standardy ministerialne, które określone zostały w *Rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 07 września 2004 roku w sprawie standardów kształcenia*

¹⁰ *Rozporządzenie Ministra Kultury z dnia 6 lutego 2002 r.* Dz.U. z 2002 r., Nr 14, poz. 135.

nauczycieli (Dz.U. z 2004, Nr 207, poz. 2110). Rozporządzenie to dotyczy studiów wyższych zawodowych, uzupełniających studiów magisterskich, jednolitych studiów magisterskich oraz studiów podyplomowych kierunków nauczycielskich.

Akademia Muzyczna im. Grażyny i Kiejstuta Bacewiczów w Łodzi jest akademicką uczelnią publiczną, w której prowadzone są studia I, II stopnia oraz jednolite studia magisterskie, a także studia III stopnia — studia doktoranckie oraz studia podyplomowe. Zgodnie z § 5 ust. 2 statutu, do podstawowych zadań uczelni należy:

- kształcenie studentów,
- wychowanie studentów w poczuciu odpowiedzialności za państwo polskie, za umacnianie zasad demokracji i poszanowanie praw człowieka,
- prowadzenie działalności artystycznej, badań naukowych oraz świadczenie usług w zakresie działalności artystycznej,
- kształcenie i promowanie kadr naukowych,
- upowszechnianie i pomnażanie kultury narodowej i nauki w tym poprzez gromadzenie i udostępnianie zbiorów bibliotecznych, archiwalnych i informacyjnych,
- kształcenie w celu zdobywania i uzupełniania wiedzy,
- stwarzanie warunków do rozwoju kultury fizycznej studentów,
- działanie na rzecz społeczności lokalnych i regionalnych¹¹.

Uczelnia współpracuje z krajowymi i zagranicznymi instytucjami artystycznymi, naukowymi i innymi oraz uczestniczy w tworzeniu europejskiej przestrzeni szkolnictwa wyższego¹².

W Akademii Muzycznej im. Grażyny i Kiejstuta Bacewiczów w Łodzi studenci kształcą się na czterech wydziałach. I tak: Wydział I — Kompozycji, Teorii Muzyki, Rytmiki i Edukacji Artystycznej, Wydział II — Fortepianu, Klawesynu i Organów, Wydział III — Instrumentalny, Wydział IV — Wokalno-Aktorski.

Studenci wszystkich wydziałów, kierunków i specjalności nie kształcących nauczycieli mogą uzyskać przygotowanie pedagogiczne, uczęszczając na zajęcia prowadzone w ramach Studium Pedagogicznego działającego w Akademii Muzycznej w Łodzi. Zajęcia te mają charakter fakultatywny i obejmują:

A. Blok przedmiotów psychologicznych i pedagogicznych	180 godzin
B. Dydaktykę przedmiotową	120 godzin
C. Przedmioty uzupełniające	30 godzin
D. Praktyki pedagogiczne	150 godzin
Razem (330 godz. wykładów i 150 godz. praktyk =)	480 godzin

¹¹ Statut Akademii Muzycznej im. Grażyny i Kiejstuta Bacewiczów w Łodzi. Łódź 2005, s. 3.

¹² Ibidem.

Każdy z wymienionych bloków realizuje szczegółowe przedmioty. I tak, blok przedmiotów psychologicznych i pedagogicznych obejmuje psychologię, psychologię sztuki, pedagogikę, pedagogikę muzyczną. Kolejny blok to dydaktyka muzyczna oraz metodyki poszczególnych przedmiotów w zależności od kierunku i specjalności studiów. Dla specjalności — kompozycja i teoria muzyki — są to metodyki z następujących przedmiotów — kształcenia słuchu, harmonii, historii muzyki, literatury muzycznej, form muzycznych, zasad muzyki i audycji muzycznych. Dla specjalności — rytmika — metodyki: rytmiki, improwizacji fortepianowej oraz kształcenia słuchu według metody Jaques-Dalcroze'a. W tym bloku instrumentalisci realizują metodykę gry na danym instrumencie, a wokaliści — metodykę śpiewu solowego. Wszyscy studenci w ramach przedmiotów uzupełniających realizują zajęcia z emisji głosu.

Obok wymienionych przedmiotów każdy student w ramach studium musi zaliczyć 150 godzin praktyk pedagogicznych, które zostały podzielone na praktyki ogólnopedagogiczne, metodyczne, konsultacje i kursy.

W ramach praktyk ogólnopedagogicznych student zapoznaje się z organizacją pracy różnych typów szkół i placówek oświatowych. Poznaje zagadnienia organizacyjne, podstawy prawne, zasady administrowania i zarządzania szkołą. Student poznaje również sposób dokumentacji nauki w szkole (statut szkoły, regulaminy, programy nauczania, dzienniki lekcyjne, arkusze ocen) oraz formy wspomagania procesu dydaktycznego (świetlica, stołówka, biblioteka, fonoteka itp.). Praktyka ta realizowana jest w kilkuosobowych grupach podczas I roku Studium Pedagogicznego w ciągu kilku lub kilkunastu dni zajęć w szkołach i placówkach oświatowych w formie hospitacji, spotkań, rozmów ze wskazanymi przez dyrektorów szkół i placówek pracownikami.

Praktyka metodyczna realizowana jest w szkołach muzycznych I i II stopnia w formie hospitacji (obserwowania i asystowania nauczycielowi) oraz lekcji próbnych prowadzonych przez studenta. Praktyka pedagogiczna obejmuje także omawianie hospitowanych i prowadzonych lekcji oraz udział studenta w kursach mistrzowskich i metodycznych.

Ukończenie Studium Pedagogicznego potwierdzone jest wydaniem przez uczelnię imiennego świadectwa ukończenia Studium Pedagogicznego w zakresie zgodnym z kierunkiem studiów i ważnego z dyplomem ukończenia studiów w Akademii Muzycznej w Łodzi.

Fakultatywny charakter studium, a więc dowolność uczestniczenia studentów w edukacji nauczycielskiej, ma pozytywny skutek, ponieważ do zawodu nauczycielskiego trafiają absolwenci, którzy świadomie dokonali wyboru tego zawodu.

Celem pracy wykładowców i studentów w Studium Pedagogicznym jest przygotowanie do wykonywania zawodu nauczyciela w taki sposób, aby absolwent podejmujący pracę reprezentował wysokie kompetencje profesjonalne oraz świadomie realizował pewien etyczny standard wychowawcy.

Istota przygotowania kandydata w studium tkwi w psychopedagogicznym kształceniu do wykonywania roli nauczyciela. Program kursu obejmuje zakres wiedzy, który oznaczony jest ogólnie jako podstawy edukacji. Za cel podstawowy uznaje się nabycie kompetencji praktyczno-moralnych, w tym interpersonalnych, komunikacyjnych i moralnych. Kadre wykładowców stanowią w studium pracownicy uczelni.

Badania własne

Wartości stanowią podstawę kształcenia i wychowania, ale warunkiem efektywności działań kształcących musi być m.in. rozpoznanie świata wartości studenta, który w przyszłości będzie pracować jako nauczyciel. W związku z tym zajęcia z pedagogiki rozpocząłam od uzyskania informacji, próbując odpowiedzieć na pytanie: jakie wartości preferują kandydaci na nauczycieli muzyki?

Badania przeprowadziłam wśród pięćdziesięciu studentów, którzy w roku akademickim 2007/2008 rozpoczęli naukę w Studium Pedagogicznym Akademii Muzycznej w Łodzi. Badaną populację stanowiło trzydzieści kobiet i dwudziestu mężczyzn w wieku od 19 do 28 lat. Przewagę stanowili dziewiętnastolatki (38%) i dwudziestolatki (26%). Pozostali studenci to młodzież w wieku: 21 lat (14%), 22 lat (10%) oraz po dwie osoby w wieku 23 i 24 lat, a także po jednej osobie w wieku: 27 i 28 lat. Większość badanych osób pochodzi z miasta (88%). Zaledwie sześciu studentów mieszka na wsi.

Analizując wykształcenie rodziców studentów, wyraźnie widać przewagę wyższego wykształcenia matek niż ojców. Aż dwadzieścia jeden matek ma wykształcenie wyższe magisterskie, a cztery wykształcenie wyższe zawodowe. Wśród ojców — u szesnastu wskazano wykształcenie wyższe magisterskie, a u sześciu — wyższe zawodowe. Z wykształceniem średnim jest dziewiętnaście matek oraz czternastu ojców, natomiast z wykształceniem zawodowym jest w sumie dwudziestu rodziców — sześć matek i czternastu ojców.

Większość osób deklaruwała dobrą i przeciętną sytuację materialną — po dwadzieścia jeden osób. W bardzo dobrych warunkach materialnych żyje pięć osób. Nieliczną również grupę stanowią studenci posiadający trudną sytuację materialną. Są to trzy osoby.

Badania przeprowadzono w dniach 8—9 listopada 2007 roku w Akademii Muzycznej w Łodzi. Przed rozdaniem ankiet poinformowałam studentów o całkowitej anonimowości oraz wyjaśniłam cel badań. Następnie wytłumażyłam sposób wypełnienia kwestionariusza — skala wartości P. Olesia, kwestionariusza, który składał się z dwóch odrębnych skali wartości — „Wartości I”

oraz „Wartości II”. Każda z tych skal zawierała po 20 cech wartości wymienionych w kolejności alfabetycznej. I tak, odpowiednio: „Wartości I” uwzględniały: dobro moralne, godność osobową, mądrość, miłość, patriotyzm, piękno, pokój, prawdę, przyjaźń, radość życia, realizację zadania życiowego, rozwój duchowy, sprawiedliwość, szacunek, szczęście osobiste, wiarę w Boga, wiedzę, władzę, własny rozwój, wolność osobistą, natomiast „Wartości II”: dobra materialne, kontakt z przyrodą, kształtowanie charakteru, kulturę, odnalezienie swojego miejsca w świecie, pomoc innym ludziom, poznanie świata, pozycję społeczną, pracę zawodową, rodzinę, samodzielność, spokój wewnętrzny, spryt życiowy, umiejętność współżycia z ludźmi, wygodne życie, wykształcenie, zabezpieczenie bytu, zainteresowania, zdrowie, życie towarzyskie.

Zadaniem badanych było przypisanie liczb jako wartości z przedziału od 1 (wartość najwyższa) do 20 (wartość najniższa), wyszczególnionym w kwestionariuszu czterdziestu wartościom.

Na podstawie wyników badań uzyskanych z kwestionariusza „Wartości I” wypełnianego przez studentów można stwierdzić, iż jednoznacznie wartością przodującą w ich życiu jest miłość, która była wskazywana jako wartość czołowa w 84% przypadków oraz szczęście osobiste wskazywane w 62% typowań i godność osobowa — 60% wskazań. Natomiast niskie miejsca w hierarchii wartości studentów przypadły władzy (30%). Pomędzy pozostałymi wartościami nie było znaczących różnic, jeśli chodzi o typowania studentów. Kolejne miejsca zajęły — wolność osobista i radość życia, przyjaźń, dobra materialne, mądrość, szacunek i własny rozwój, a także pokój, realizacja zadania życiowego, prawda, wiara w Boga, piękno i sprawiedliwość.

Z kolei analiza „Wartości II” w skali wartości P. Olesia prowadzi do wniosku, iż najbardziej cenioną przez studentów w tej grupie ideałów wartością jest rodzina, która otrzymała 64% wskazań, natomiast kolejne z wartości, tj. samodzielność i wykształcenie uzyskały po 40% typowań oraz zdrowie i odnalezienie swego miejsca w świecie — po 38% wskazań. Kolejne miejsca zajęły — zabezpieczenie bytu, praca zawodowa i spokój wewnętrzny. W połowie klasyfikacji znalazły się — poznanie świata, kontakt z przyrodą i dobra materialne. Ostatnie miejsce przypadło pozycji społecznej.

Młodzież najbardziej ceni takie wartości, jak: miłość, rodzina, samodzielność i wykształcenie oraz zdrowie i szczęście osobiste. Są to wartości bardzo pozytywne i pożądane w społeczeństwie. Pozostałe wartości, w tym dobra materialne, zajmują dalsze miejsca w hierarchii wartości.

Wyraźnie natomiast widać, jakie wartości są mało znaczące dla badanych. Bardzo nisko sklasyfikowane zostały takie wartości, jak — władza oraz pozycja społeczna. Przyczyną tak niskiej oceny może być fakt, że nasze społeczeństwo nie może pochwalić się autorytetami wśród osób sprawujących władzę.

Dla badanej młodzieży nie jest ważny kontakt z przyrodą oraz poznanie świata. Może to świadczyć o pewnym zubożeniu form spędzania wolnego cza-

su. Studenci akademii muzycznych muszą bowiem wiele godzin poświęcać na doskonalenie swoich umiejętności w grze na różnych instrumentach. Nauka przedmiotów teoretycznych jest także czasochłonna. Być może to jest przyczyną, że studenci mają mało czasu na odpoczynek, rozrywkę. Jednak, chcąc być w przyszłości nauczycielami, powinni nauczyć się również właściwie wykorzystywać czas na relaks.

Wartości niezbędne w zawodzie nauczyciela

Edukacja to „proces polegający na wpajaniu młodzieży wartości, które są jej rdzeniem. Edukacja efektywnie służy wielostronnemu rozwojowi ucznia, gdy staje się procesem integracji jego wokół wartości. Jest to możliwe, gdy wartości »przenikają« cały proces kształcenia i wychowania”¹³.

Wartości powinny zajmować w życiu człowieka ważne miejsce. Decydują bowiem o jego egzystencji, sensie i jakości życia, relacjach interpersonalnych, stosunku do siebie, innych ludzi oraz świata¹⁴.

Bez wartości trudno byłoby dziś określić osobę. Zależność osoby i wartości uwypukla Nicolai Hartmann: „nie osoba konstituuje wartości, lecz wartości konstituują osobę”. **Dzięki wartościom zyskujemy swoje człowieczeństwo, stajemy się osobami**¹⁵.

Bardzo ważne jest zatem, jaki system wartości preferuje osoba, która jest nauczycielem. Należy pamiętać, że nauczyciel może wywrzeć na osobowość ucznia większy i bardziej długotrwały wpływ, niż wynika to jedynie z ocen zdobywanych przez tego ucznia w trakcie edukacji. Siła i długotrwałość tego wpływu zależy między innymi od osobowości nauczyciela. Edukacja to spotkanie dwóch charakterów, a jej rezultat zależy od ich wzajemnych oddziaływań.

Najlepszy nauczyciel to taki nauczyciel, przez którego przemawia pasja. Żaden system motywacyjny ani nawet charyzmatyczny dyrektor nie są w stanie zachęcić nauczyciela do pracy, jeśli on sam nie będzie tego chciał. Nauczyciel powinien charakteryzować się odwagą i silnym poczuciem własnej wartości. Pozytywny obraz własnej osoby jest podtrzymywany dzięki działaniu zgodnemu z wartościami.

Dobry nauczyciel powinien także mieć szacunek dla tych, którzy wiedzy nie posiadają, być sprawiedliwy i pozbawiony uprzedzeń, wrażliwy na indywidualne potrzeby uczniów, entuzjastycznie nastawiony do wykonywanej pracy.

¹³ K. D e n e k: *Wartości jako źródło edukacji*. W: *Dziecko w świecie wartości*. Cz. 1. Red. B. D y m a r a. Kraków 2003, s. 34.

¹⁴ Ibidem, s. 22.

¹⁵ U. M o r s z c z y ń s k a, W. M o r s z c z y ń s k i: *Aksjologiczne barwy dziecięcego świata*. W: *Dziecko w świecie wartości*. Cz. 1..., s. 47.

Nauczyciel, który działa zgodnie z zasadami moralnymi, angażuje się na rzecz pomyślności ucznia oraz zastanawia się, jak osobiście może wspierać ucznia w realizacji jego marzeń i pragnień. Moralne aspekty pracy nauczyciela wiążą się z podejmowaniem wyzwań intelektualnych stawianych przez własne sumienie.

Wartości nie tylko są nam dane, ale i zadane do realizacji, dlatego ważne jest wzbogacanie nimi oraz rozwój władz wewnętrznych, m.in. charakteru. W charakterze przejawiają się bowiem następujące podstawowe wartości:

1. Prawość — podporządkowanie się prawom i normom moralnym, nastawienie na wybór dobra moralnego. Człowiek prawy to ten, który dostrzega wartości.

2. Wierność — stałość w uznawaniu wartości absolutnych.

3. Odpowiedzialność — poczucie obowiązku w spełnianiu wymagań wynikających z wartości absolutnych. Człowiek odpowiedzialny to ten, który odkrył władzę wartości nad światem ludzkim.

4. Szacunek dla prawdy — uznanie wartości każdego istniejącego bytu, uznanie jego prawdy, poszukiwanie prawdy, uznanie jej wartości i podporządkowanie swej wolności prawdzie.

5. Dobroć — wynikająca z miłości troska o każdą osobę ludzką i każdy żywy byt, wyrażająca się w udzielaniu akceptującej pomocy, co służy rozwojowi osoby. Człowiek dobry rozważa świat w sercu, kieruje się sercem, a nie tylko rozumem. Dlatego jest zatroskany losem innych, gotów do ofiary na rzecz drugiej osoby¹⁶.

Każdy nauczyciel powinien wiedzieć i pamiętać o tym, że systemy wartości reprezentowane przez niego stanowią dla uczniów swoisty kodeks norm określających to, co dobre oraz to, czego nie wolno robić. Moc własnego przykładu czyni więcej w wychowaniu niż cokolwiek innego. Dlatego tak ważne jest, kto uczy nasze dzieci oraz jakie wartości są dla danego nauczyciela ważne.

Zakończenie

Wartości były, są i będą obecne w życiu człowieka, chociaż na przestrzeni pokoleń zmienia się ich hierarchia. Decydują one o egzystencji człowieka, sensie i jakości jego życia, relacjach interpersonalnych, stosunku do siebie i otaczającego świata. Hierarchia wartości cenionych i uznawanych przez społeczeństwo zmienia się wraz z cywilizacjami.

¹⁶ S.C. Michałowski: *Życie w rodzinie a budowanie świata wartości*. W: *Dziecko w świecie wartości*. Cz. 1..., s. 185.

Nowa filozofia edukacyjna staje się wyznacznikiem przemian także w edukacji nauczycielskiej. W praktyce oznacza to przeniesienie akcentów z przedmiotowej strony osobowości na podmiotową stronę osobowości, a więc przyjęcie następującej kolejności celów: rozwój osobowości nauczyciela, kształtowanie nauczycielskiego poczucia tożsamości, świata idei oraz wartości.

Wartości uznawane przez nauczycieli mają ogromne znaczenie zarówno w życiu jednostki, jak i całego społeczeństwa. Warunkują one sposób myślenia człowieka i wpływają na jego życie.

Nauczyciel, chcąc być wiarygodnym i autentycznym, musi być sobą w każdej sytuacji, mieć swój styl, niepowtarzalność i indywidualność. Powinien doskonalić się wewnątrz, nie tylko merytorycznie i metodycznie, ale również moralnie. Autentyczność, wiarygodność, poczucie odpowiedzialności są wartościami wyrażającymi głęboką istotę wychowania, w którym prawdziwość nauczyciela jako człowieka jest najważniejsza.

Ewa Kumik

**On values indispensable in shaping the personality of a student —
a music school teacher to be**

S u m m a r y

The subject-matter in question indicates the importance of values in shaping the personality of a student — a music school teacher to be. Social and ethical norms undergo constant changes, modifications and devaluation. The teacher should attentively observe and analyse the changes under investigation. He/she should also impact on the process of shaping the norms and patterns of behaviour that are new and desired in a given environment.

When educating the teachers to be, we ought to remember that they are to represent high moral values, be independent and respect their own and their student's dignity.

Ewa Kumik

**Les valeurs indispensables dans l'éducation de l'étudiant —
futur enseignant de l'école de musique**

R é s u m é

La question abordée démontre dans quelle mesure les valeurs sont importantes dans la formation de la personnalité de l'étudiant — un futur enseignant de l'école de musique. Les normes sociales et éthiques subissent des changements, des transformations et des revalorisations incessantes. L'enseignant devrait les observer et analyser attentivement ; il devrait aussi influencer la conception de nouvelles normes et de nouveaux modèles de comportement, désirables dans le milieu.

Dans l'instruction de futurs enseignants on ne peut pas oublier qu'ils devraient être des personnes aux hauts standards moraux, indépendant, respectant sa propre dignité personnelle ainsi que celle des élèves.